

دیدار با مادران و همسران شهدا
و زنان ایثارگر استان بوشهر

دفتر اول

فرزانه دهقانی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	:	دهقانی، فرزانه، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور	:	منزل به منزل/فرزانه دهقانی.
مشخصات نشر	:	بوشهر: دریانورد، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۲۸۴ ص.
شابک	:	978-964-8324-82-2
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- زنان -- خاطرات
موضوع	:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- مشارکت زنان
موضوع	:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- بوشهر (استان)
موضوع	:	زنان در جنگ
رده بندی کنگره	:	DSR۱۶۳۸/د۹۳م۸ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۳۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۴۱۷۳۳۰

■ فرزانه دهقان

ناشر:	دریانورد/ اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان بوشهر
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
چاپ:	اول- ۱۳۹۳
چاپخانه:	آسمان
قیمت:	۱۳۵۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۸۳۲۴-۸۲-۲

این کتاب با حمایت مدیر عامل محترم مؤسسه شهید محلاتی چاپ و منتشر شده است.

نشانی: بندر گناوه، میدان امام خمینی(ره) جنب مسجد جامع، انتشارات دریانورد/ تلفن: ۹۱۲۶۸۷۲۷۰۰

دفتر شیراز: خیابان هفت تیر، تقاطع هدایت، پلاک ۹۹

تلفن: ۰۷۱۱-۲۳۰۹۴۱۵

پست الکترونیک: Daryanavard_book@yahoo.com

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

- «کوچه اول» مادران شهید
- دیدار با مدینه امینی/۱۳
- دیدار با گل‌یس رحیمی/۱۸
- دیدار با خاتون باغکی/۲۲
- دیدار با مدینه یگانه/۲۵
- دیدار با هاجر بردستانی/۲۹
- دیدار با فاطمه تنگستانی/۳۲
- دیدار با زلیخا صالحی/۳۵
- دیدار با زینب حاجیانی/۳۸
- دیدار با فاطمه حیدری/۴۰
- دیدار با سکینه خاک سافر/۴۳
- دیدار با مرضیه خلیفه/۴۷
- دیدار با سکینه زارعی/۵۳
- دیدار با بگم شریفی/۵۶
- دیدار با رباب شریفی/۶۱
- دیدار با مکیه شکوهی/۶۴
- دیدار با مریم شغابی/۶۸
- دیدار با پروانه صمیمی/۷۲
- دیدار با خدیجه قنبری/۷۴
- دیدار با فاطمه محمدی/۷۷
- دیدار با مریم منصوری/۷۹
- دیدار با دلشاد نصرالله زاده/۸۳
- دیدار با خدیجه عالی حسینی/۸۶
- «کوچه دوم» همسران شهید
- دیدار با زهرا تعجب/۹۷
- دیدار با فاطمه صفایی/۱۰۴
- دیدار با آذر غلامه/۱۰۷
- دیدار با ماه‌نساء ابراهیمی حقیقی/۱۱۲
- دیدار با زهرا آذرشب/۱۱۴
- دیدار با فرحناز استادبانی/۱۱۸
- دیدار با پری ایروانچی/۱۲۱
- دیدار با زهرا بنیادی/۱۲۵
- دیدار با معصومه بنیادی/۱۳۲
- دیدار با فاطمه خدیری/۱۳۵
- دیدار با نرگس ستارپناهی/۱۳۸
- دیدار با منیره شجری/۱۴۰
- دیدار با افسانه احمدزاده/۱۴۴
- دیدار با کیمیا عبداللهی/۱۴۷
- دیدار با راضیه عبدوی/۱۵۰
- دیدار با صفیه غلامی/۱۵۲
- دیدار با قمر قدرتبان/۱۵۵
- دیدار با فاطمه نساء میگلی نژاد/۱۵۷
- دیدار با آسیه میگلی نژاد/۱۶۳
- دیدار با زینت نعمتی فری/۱۷۸
- دیدار با سکینه داودی زیارتی/۱۸۱
- دیدار با صدیقه ابراهیمی تنها/۱۸۴

«کوچه سوم» فرزندان شهید

- دیدار با گلناز رستمی / ۱۹۳
دیدار با معصومه عاشوری / ۱۹۵
دیدار با فاطمه عبدامامی جلال / ۲۰۱

«کوچه چهارم» خواهران شهید

- دیدار با جمیله پوزش / ۲۰۷
دیدار با کبری چاه‌آبادی / ۲۰۹
دیدار با معصومه طابق زاده / ۲۱۲
دیدار با نسرین خوشبخت / ۲۱۶
دیدار با نصرت شکریان / ۲۱۹
دیدار با مریم کهن / ۲۲۵
دیدار با زهرا لامی زاده / ۲۳۰
دیدار با فاطمه ملک‌زاده / ۲۲۴
دیدار با خوا موجی دیری / ۲۳۹
دیدار با خدیجه نسترن / ۲۴۲

«کوچه پنجم» اینار گوان

- دیدار با منیژه ابوالفتحی / ۲۴۸
دیدار با افسانه هاشمی / ۲۵۳
دیدار با کلثوم احمدی / ۲۵۵
دیدار با مریم احمدی / ۲۵۷
دیدار با خواهر خدیجه استا / ۲۶۰
دیدار با خانم اشجع / ۲۶۲
دیدار با فرح اکبرپور / ۲۶۶
دیدار با عذار اکبری / ۲۶۹
دیدار با سکینه بختیاری / ۲۷۲
دیدار با لیلا مفتاح بوشهری / ۲۷۴
دیدار با زیبا بهبهانی / ۲۷۷
دیدار با فریبا پالیزدان / ۲۷۹
دیدار با خیرالنساء جعفری / ۲۸۱
دیدار با معصومه حیدری / ۲۸۶
دیدار با صغری حیدری / ۲۸۹
دیدار با فاطمه خضری / ۲۹۲

دیدار با گوهر خلیفه‌پور / ۲۹۴

دیدار با فاطمه درویشی / ۲۹۷

دیدار با مریم رستمی / ۳۰۰

دیدار با زلیخا رضایی / ۳۰۳

دیدار با فاطمه شادمان / ۳۰۶

دیدار با شهین احمد شمسی / ۳۰۸

دیدار با بی بی جان شیخ نصری / ۳۱۱

دیدار با زهرا طالبی نسب / ۳۱۴

دیدار با خاتون عالی‌پور / ۳۱۶

دیدار با کبری عالی زاده رضا / ۳۱۸

دیدار با عزت علمداری / ۳۲۰

دیدار با طیبه غلامعلی زاده / ۳۲۳

دیدار با خدیجه غنی زاده / ۳۲۶

دیدار با معصومه فخرایی / ۳۲۸

دیدار با زینب قادری / ۳۳۵

دیدار با صغری حسینی کنگانی / ۳۳۸

دیدار با صفیه کوفی / ۳۴۰

دیدار با فاضه محمدی / ۳۴۳

دیدار با کبری محمودی / ۳۴۶

دیدار با حکیمه مختاری / ۳۴۸

دیدار با خاتون مزارع زاده / ۳۵۰

دیدار با حمیده مهدوی / ۳۵۲

دیدار با فاطمه میرشکاری / ۳۵۵

دیدار با پری نادری / ۳۵۸

دیدار با صغری نداف / ۳۶۱

دیدار با بی بی فاطمه نظامی / ۳۶۳

دیدار با زهرا نوری زادگان / ۳۶۷

دیدار با کفایت هندی زاده / ۳۷۰

منابع و مأخذ: ۲۷۴

تصاویر: ۳۷۵

دیروز اگر سوخت ای دوست غم برگ و بار من و تو...

امروز می آید از باغ بوی بهار من و تو...

زنده یاد سلمان هراتی

مقدمه:

پیوند یادها و عاطفه ها در سرزمینی که جز شور و شهادت و شعور چیزی در خاطره ها تکرار نمی کند در بستر تاریخ ماندگاری را رقم می زند. دوران دفاع مقدس همین فرصت بی بدیل ماندن است که نقش آفرینی مردان و زنان این دیار الهی قدر و قیمت آن را مشخص می کند.

آن گاه که دشمن یعنی بی هیچ دلیلی آتش حسد و کینه را فروخت و مردمی را که به زندگی و گذران امور خویش اشتغال داشتند و فضای محبت و مراوده و مهرورزی از هر سو نمایان بود به اضطراب و دغدغه واداشت و از همه مهم تر زنان و کودکان و مردان و زنان بی دفاع آماج این هجوم بی رحمانه قرار گرفتند.

اما زعم و ذهن دشمن ناتوان تر از این بود که در یابد در این هجوم نابرابر حتی زنان هم در گوشه گوشه ی مرزهای عزت و شرف یا به پای مردان حضور خواهند یافت و اجازتی دست یازی و کینه توزی را به دشمن نخواهند داد.

تکریم این حماسه ی سرآمد، آن وقت بیشتر رخ می نماید که خاطراتی را مرور کنیم که در روزهای آغازین دفاع مقدس توسط شیر زنان مومن در شلمچه و خرمشهر و آبادان نقش آفرین شد.

وقتی به روزهای شروع جنگ توسط دشمن تا دندان مسلح که با یاری یادی استعماری بود می نگریم نقش بانوان در معالجه ی مجروحان، پرستاری از بیماران، نگهداری کودکان، تهیه ی آذوقه و حتی نبرد با دشمن به عنوان نقطه هایی روشن و مدون به خوبی ترسیم می شود.

از آن روزهای شور و حماسه سال ها می گذرد. در دوران دفاع مقدس همین زنان، مردانی را به جبهه های نبرد نور علیه ظلمت گسیل داشتند تا پاسدار عزت و شرف باشند و چه فراوان جوانان غیرتمندی که در این راه سرمایه ی عظیم خود- جان پاکشان- را در طبق اخلاص گذاشتند و به فیض عظمای شهادت نائل شدند و کبوتران خونین بال دفاع، عاشقانه به آسمان پر نور جاودانگی پرگشودند و همین بانوان صبور و نقش آفرین، در کسوت مادران، همسران و خواهران شهید، رسالت زمینی خود را دنبال کردند و در عرصه های مختلف پیام رسان جانفشانی و عشق و ارادت شهدا به نسل های حاضر شدند.

و کدام رسانه می تواند بی کم و کاست، حکایت این دلدادگی ها را داشته باشد و از سر و راز آن پرده بگشاید جز آنان که عظمت و روح جاودانگی آن مردان خدا را واقفند. و اینک در مرور خاطرات این زنان حماسه ساز، اگر چه بیان و قلم هایی فراوان به توصیف پرداخته و دفترهایی با دوام آفریده اند اما حکایت شرح عشق است که از هر زبان می شنویم نامکرر است.

در ادامه ی تدوین شرح رشادت های بانوان سرافراز تاریخ انقلاب اسلامی نیز توفیقی حاصل شد تا توسط یکی از بانوان محترم پژوهشگر استان خواهر گرانقدر سرکار خانم فرزانه دهقانی- در قالب مصاحبه هایی عمیق و پر معنا- گفتگوهایی با همسران و مادران شهدای والامقام زنان ایثارگر، همسران جانبازان و آزادگان و ایثارگران صورت گیرد و این دفتر با تمام ویژگی های منحصر به فردش برای علاقه مندان به نظام مقدس جمهوری اسلامی و آرمانهای حضرت امام(رض) و رهنمودهای راهبانه های مقام عظمای ولایت به زیور طبع آراسته گردد. لذا از لطف و عنایت حضرت احدیت در تألیف این اثر سپاسگزار و شاکریم و بدین سبب از خدمات صادقانه ی همه دست اندرکاران به ویژه ناشر همکار این کتاب تشکر و قدر دانی می کنیم

مدیر کل حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس استان بوشهر

سرهنگ پاسدار، احمد موحد

پیش گفتار:

گفتمش پوشیده خوشتر سربار
خود تو در ضمن حکایت گوش دار
خوشتر آن باشد که سر دلبران
گفته آید در حدیث دیگران
وقتی دلت به آسمان خیال و تمنای هستی بال می‌گشاید، زیبایی‌ها را بهتر از آن چه که می‌پنداری نظاره می‌کنی، یاد مردان و زنانی که به همین خاک تعلق داشتند اما چون دل و جانی به وسعت عشق داشتند از این قفس تنگ تن دست کشیدند و به منتهای روشنی پر گشودند تا حجاب تن چنین گرفتار و بی بال و پرشان نسازد و به وصال دلدار بی هیچ تعلقی نایل آیند.

مایه‌ی خوشدلی آنجاست که دلدار آنجاست

می‌کنم جهد که خود را مگر آنجا فکنم
در روزهایی که برای شرکت در کنگره بین المللی قیام جنوب مقاله‌ای پژوهشی تنگستان و دلواری حضور می‌یافتم از اینکه نقش زنان در این قیام چندان به آن پرداخته نشده، رنج می‌بردم و احساسم این بود که این تاریخ بیشتر تکیه بر نقش مردان نوشته شده است ولی آنچه با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی خود را بیشتر نشان داده نقش بی‌بدیل بانوان در این مسیر ماندگار بوده است و باز در بررسی نقش زنان در دوران دفاع مقدس که دارای ابعاد گسترده‌ای است این نقش اگر چه بسیار پر رنگ و جدی بوده اما باید به کنکاش در زوایای آن پرداخت، آنچه که در خور کتاب‌هایی غنی و پر حجم و ماندنی است اگر چه به آن پرداخته شده است اما هنوز هم به تحقیق و پردازش و تفحصی عالمانه و عاشقانه نیاز دارد.

برای جمع‌آوری گفتگوهای مورد نیاز این پژوهش با پای دل به سراغ مادران و همسرانی رفتم که سال‌ها در اوج غربت و درنگاهی حاکی از انتظاری شیرین ماندند تا دوباره روزهای گرم زندگی را تجربه کنند ولی آنان که از آشیان دنیا کوچیده بودند افلاکیانی بودند که شوق ستاره شدن آنها را بی‌نیاز از خاک کرده بود.

این یادگاران بزرگ در سکوت و نجابت و با آرامشی سرآمد با لبخند و نگاه عمیق به

میزبانی من آمدند و گاه دستهای چین و چرک خورده ی مادران شهید صورتم را نوازش می داد و من احساس نزدیکی بیشتری با آنها می کردم طوری که دوست داشتم مدت ها پای کلام نافذ و پراحساسشان بنشینم و به دنیای پر رمز و رازشان سفر کنم. چه روزهای که وقتی به دیدارشان می رفتم و باب گفتگو گشوده می شد اشک هایی محباب فضایی گونه های آنان را در می نوردید و خاطرات شیرین بودن با شهدای عزیزشان مرور می شد.

با خودم می گفتم اینجا نگارخانه ی عشق و زیبایی است که تصاویر عرفانی آن بر عرصه ی دلها نگاشته و ترسیم شده است. شوق شکفتن در دلم غوغا می کرد. انگار بال و پر بسته ای بودم که در فضای مصاحبه ها تا مرز پریدن و بال گشودن می رفتم و چقدر خدا نزدیکتر می شد و من بر آن عظمت و شکوه غبطه می خوردم.

حاصل آن گفتگوها و دیدار خانواده ها در هر شهر و روستایی این شد که باید این دل سروده ها را نگاشت و در بار آفرینی آن کوشید که اصالت سخن محفوظ بماند و رنگ و روی جاودانگی آن همین واقع بینی هاست که در کلام این بازماندگان سرآمد باور، متبلور می شود.

سعی نگارنده در گردآوری این مجموعه که در چندین دفتر عرضه خواهد شد، این خواهد بود که حق مطلب را نسبت به همه ی مادران و همسران و بانوان ایثارگر ادا کنم و اگر در این مسیر قصوری هم مشاهده گردد و به نقش و حضور دیگر زنان پر تلاش و مصادیق فعالیت های آنان اشاره نشده است قصد جسارتی نبوده و آنچه در حال حاضر در این مجموعه حضور علاقه مندان تقدیم می شود دفتر اول این اثر ماندگار است.

لذا بر خود فرض می دانم از همدلی و همراهی و شرکت مؤثر خانواده های معظم شهدا، جانبازان، آزادگان و زنان حماسه آفرین صمیمانه تقدیر نمایم.

همچنین در پیمودن این مسیر حمایت های ارزنده ی مدیر کل محترم بنیاد حفظ آثار و ارزشهای دفاع مقدس جناب آقای موحد و استادان محترم آقای بصری، جناب آقای فتحی و جناب آقای دریانورد که در این زمینه بسیار جدی مرا هدایت کردند، سپاسگزاری می نمایم.

باشد که این فرصت به دست آمده آغاز حرکتی در پیمودن راه جاودانه شهدای سرافراز و یادگاران دفاع مقدس باشد.

بی شک بر این باورم که نکته ها و دیدگاههای صائب اهل فن و صاحبان اندیشه و نقش آفرینان این عرصه می تواند چراغ راهی پیش رویمان باشد.

خدایا چنان کن سر انجام کار که ما چون شهیدان شویم رستگار